

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 29.

У НОВОМ САДУ 17. ЈУЛИЈА 1886.

ГОД. II.

ПАСТИРИЛЕ.

Кеже Иле на зелену траву,
Кабаницу метнуо под главу,
Гледа сунце, што ће већ да седне...
На очима две сузе му ледне.

Даљни запад руменом се осу,
Тихи лахор пирка му у косу,
Југу греде лагани облаци,
Што су бели к'о његови јањци.

Дубоко је Иле уздануо,
К'о с животог да би с' растануо,
Извадио врулу из прслука,
Свирао би, ал' дркће му рука.

Дркће рука — ал' не дркта дуго:
„Крени стадо према селу, слуго!
За тобом ћу устопице и ја...
Ал' ме љуто ује она змија!“

Беседио, па у врулу дуну,
Диве јој се тичице у жбуну,
Звуци вруле, као туге грло,
Разлежу се врло лепо, врло.

Не мож' поток лепше да жубори,
Не мож' лепше ни славуј у гори, —
Звуци вруле ка' да душа јеца,
Коју туга гњечи и пресеца.

Бели јањци скачу, блеје, мече,
О врату им ситне бронзе звече,
Штркљају се по зеленом пољу,
Обиграли сву шарену дољу.

Танка врула сад још лепше свира,
Вила не мож' драже са извира,
Када песму чаровиту вије...
„Шалај-далај! Ни бриге ме није!

Нек се уда неверница лепа,
Нека срце пуца, нек се цепа,
Песма ће му мелема да пружи,
Па певаће и онда, кад тужи.“

Кад стигао у бело сеоце,
Терајући лакоскоке овце,
Опет свира, ал' још никад тако...
Ко га чуо, чисто би заплак'о.

Чу и Злата свог доброг драгана,
Па полети к'о тица лагана,
И пастиру паде око врата:
„Иле, Иле, јабуко ед злата!

Ма тако ти и крста и бога,
А како му веровати мога'?
Ох, та ја сам!... Али нећу више!“
Лепа Злата дробне сузе брише.

Иле не зна шта ће од милоте,
Срце му се из недара оте,
Оте му се од радости веље:
Жарке му се испуниле жеље.

О Духових дођоше сватови
С кумом, енђом, девером, с' хатови,
И одоше уз клик и певање
У црквицу белу на венчање.

И сретан је, сретан добри Иле,
На рукама красне своје виле, —
Сретнијега баш нигде пастира:
У врулицу сад још лепше свира.

Мита Поповић.

НАРОДНО СЛАВЉЕ.

ЂАЧКИ СПОМЕН ИЗ ФРУШКЕ ГОРЕ.

(Наставак.)

Тек се сунце промолило било, па рони,
као окупано чедо, из ведра неба, а ми
одмакли из села, па ушли у гору зелену.

Позајми ми за часак гусле твоје, Бранко, —
не, да тебе тек прославим, . . . та, слава твоја
бруји и разноси се с врх Стражиловачког Виса
широм на све стране српског света, — и бру-
јаће и разносиће се, »док се пева . . .« По-
зајми ми их, да опевам опет један делац горе
фрушкогорске. А ударје нек ти буде један
споменак више у омладини, којој си певао, те
је пробудио.

„Тице поју, горе стоји јака, — — —
под ногама она росна трава
а са стране брда мирисава, — — —
па што даље, све то убавије:
како само долина се вије,
како гора подигла се пушта,
липа цвета цветићи миришу,
а уз мирис ветрићи уздишу,
а уз ветрић коси покликују,
уз косове браћа подвикују:
„Ао данче, ала си ми бео!“ — — —

И опет, — а има, бојим се, загорелих
»моралиста,« који ће замерити, што се млада
срца раскликћу и у овако побожно свечаној
прилици, — и опет . . . Та, је ли нужно, да
напомињем, како је неоправдано, како је тесно-
грудо захтевати, да се младост пригне, па ма
и у овакој свечаности, под теретом ваљда кле-
тве косовске, те да на голим коленима зар пузи
у хаџилук до светиње с погнутом главом, с
погледом упртим у црну земљу, са срцем рас-
пореним болом, а из њега да пљушти покај-
ничка грешничка крв? Па да нема зар очију,
да се напајају изобиљем природне лепоте? Зар
да стегне срце, те не откуцне живље, кад му
толико миља прожима млађану крв? Раскините
мост, који спаја унутрашњост младе душе, ис-
кру божанску, са спољашњим дражима природе
храма божијега, . . . загатите уставу на буј-
ном потоку, у ком струји и бризга машта,
нада, уздање . . . све, што креће снагу на рад,
што потпирује искру бесмртнога огња, што
тиња у њој . . . раскините тај мост, загатите
ту уставу, — спутали сте младост у кврге, а
у квргама ће да окржљави подмладак, . . . оду-
зели сте јој животни сок, без кога ће подмла-
дак бити нам наказа. Така света и узвишена
места, као што је Раваница са кивотом по-

следњег цара српског, последњим издан-зра-
ком сјајног сунца српске силе и славе . . .
као што је од новије доба гроб на Стражило-
вачком Вису, где жељеног мира нађоше по-
следњи земни остади првог у ученој српској
омладини прослављача »чарне горе и њене
слободе,« првог, што рекоше, »прослављача
бујне младости, природне дражи, и оног љуп-
ког миомиља, што се онако дивно расцветати
могао само под ведрим осмејком дивне нам на-
родне песме, а на недрима слободне природе, —
то нису више гробови, у којима леже сам-
ртници, па да к њима треба ићи са песмом
самртницом, а враћати се с њих са сузом туге
и жалости за покојницима, него су врела,
камо зар младост треба да иде са живом на-
дом, да се тамо напоји љубави према оним
светим идејама, за које негда душе оних сада
мртвих скелета живљаху, бораху се и умреше,
па да се отуд враћа с песмом васкрсном, са
тврђом очеличеном вером у васкре идеје.

Па не замерите, ако на таком путу падне
и по која лака пошалица, невина нестаница.
Неће оне ни омладини ни народу обесветити
нити ишчајати осећаја, што их треба да има
према величанственим успоменама, јер су те
дубоко . . . дубоко урезане у срце и душу. И
омладина и народ има свој начин, којим одаје
поштовање према оному, према чему треба да
одаје, али хоће и слободно срце и поглед.

Не замерите, него је пустите . . . ! Не, не!
Сами водите омладину и сами руководите на-
род, ви, којим су поверени, путем правим, пу-
том, којим ваља да ходи, па да не скрене. Ви-
дели сте дивљи поток планински; видели сте
силну реку! Па да није вредних руку, да их
руководе, и поток и река остали би само за
то на свету, да извиру и увиру. Тек и она
поворка наших дана и година од колевке до
мртвачког сандука није живот, ако у њима нема
борбе и одушевљења. А борба и одушевљење
без правца нема праве цели, па без потицања
мора бити спотицања.

Што смо имали, у гробљу нам је. Што
можемо имати, у омладини нам је и у нама
самима. Никоји ваљда народ нема гроба, за
који га таке успомене вежу, као што је нама
наша Раваница у убавој Фрушкој Гори. Па
да л' умемо да га ценимо и уважавамо до-

етојно? Што је Хришћанству свети гроб у Јерусалиму, то је Српству кивот у фрушкогорској Раваници.

Народно славље око цар-Лазарева кивота мора добити други вид, па да буде сасвим достојно онога спомена...

Раду и Славујку не сретосмо, нити они нас стигосе. Зајамачно су одмакли, док смо се ми ишчекивали.

Час уз брдо, час низ брдо, час гором час пољаном дођосмо, а ни осетили нисмо, под сам манастир.

Са западне стране манастир Раваница нема тако величанствен изглед као с источне. Унаоколо ћелије калуђерске и економске зграде, а између њих врх црквене куле, у коју је упрло јутарње сунце с истока.

Али се и ту слегло светине и кола, које око оне чесме, које по побрежју испод гранатих хладовитих дрвета, стогодишњих дубова и орашја. По тек доле на пољани с десне стране оног красног реда високих јабланова, што воде уз низбрдицу у манастирску порту, и тамо у равницу пут села Врдника ниже манастира згрнуо се бели свет. То мушко то женско, то старо то младо, гамиже, па изгледа из далека као ливада, по којој се просуло шарено цвеће, па се лелуја и комеша. А зуји и бруји то ларма то песма то свирка то запомагање силне просјачи тамо, па се слили сви гласови у неразговетну грају, те зуји... бруји, као кад по цветној ливади попану вредне челе, те разабраш само зуку неизбројног роја.

Где се појавимо само, згрће се свет око нас; но нам свако скреће с пута. А ми као осветници повосно и победоносно корачамо, па певамо све се расположе. С песмом тако улегосмо у саму порту. Ту се већ не да одржати ред, јер осим колачарских шатара начичкало се света, да јаје бациш, не би на земљу пало.

Око цркве полегали, па се испречили болесници, још сад места да ухвате, кад се после службе понесе литија туда, па преко њих пређе.

Са свију страна надлази све више и више светине.

Црквена врата широм отворена. На њих куља свет то у цркву то из цркве. А све се гура и провлачи пред олтар, пред иконостас, где с десне стране између царских и јужних врата у кивоту почива тело цара Лазара. Све то прилази тамо, да се бар поклони светоме кивоту, ако од навале силне не може да дође

на ред, да целива светитељеву десницу. На кивоту и испод њега је силесија скромних дарова побожних душа, ту лепих шарених српских пешкира, ту комади тешка српског платна. Око кивота свечана тишина. Ако што чујеш, то је дубок побожан уздисај, а кроз то јекне повчани дарак, што га милостива српска срца дарују у тас на свети манастир. Целивасмо редом и ми један за другим.

Тргох очи, а чело главе Лазарева стоји војник у аустријском војничком оделу. Капу држи у рукама, а руке отпустио, па прислонио главу, те гледи готово нетренимице у сухе руке у кивоту. Трже и он случајно поглед, а погледи нам се ухватише.

Познадосмо се. Беше то Рада.

Познадосмо се и поздрависмо, али не осмејком, не речју, не покретом и једне црте на лицу. Поздрависмо се — мишљу. На лицу његову сеђаше озбиљност, као што приличи месту, па ком се састадосмо; али с озбиљношћу беше помешана и сенка оне петвековне сете српског народа заједно са оним тврдим поуздањем, што толико исто векова челичи српски народ, кад год упре поглед своје душе у будућност, у бога. А иза тога тавнога, те ипак тако прозрачног вела, чини ми се, прозрех у душу његову, па као да нам обојици у исти мах пуцкараше у души клетва цара косовскога. Струјаху и брујаху оне ужасне речи кнез-Лазарева, којима позиваше народ у бој на Косово, — као што у планини почне да се крпи и да пуцкара најпре грање на врховима високих дубова, кад се преко њих залети први ударац буре силовите, док испод њих још мучна омара и заштивена чама притисла и листак, да не трене, травку, да не живне, и цветак, да не дахне, а тице се ни живе не чују нити крећу. Бруји тако и струји и у души, — а срце мораш да заштиш, да стрепиш, да чекаш, — док извесни куцне час, да искочи из стене сабља Маркова, ... дух се српски вине из окова, — да из мора изрони топуз Марков, ... срце се народа српског разигра у грудима, — чекаш, да устане Марко, па, у једној руци општри мач правде, у другој тешки топуз клетве косовске, загрми од Адрије до на врх Балкана, од Црне Горе даж до Пеште и Будима:

„Ко је Србин и српскога рода,
и од српске, крви и колена
а не дође на бој на Косово,
од руке му ништа не родило:
ни у пољу бјелица пшеница,
ни у брду винова лозица!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Не имао пољског берићета,
ни у дому од срца порода!
Рђом кап'о, док му је колена!¹⁴

Тешко оному, на кога падне мач и топуз
Марков! Тешко оному, ко и онда клетве те не
буде чуо!

Овамо-те, грешници и издајнице, ако још
имате бога и савести у себе! Падајте на ко-
лена поред овога врела сарањене српске идеје,
сарањене ал не умртвљене.

„Кајите се, док имаде дана,
док је доба, дјецо, кајите се;
кајите се, док није позвана
душа к оном', који небом тресе;
кајите се, јер земаљског стана
тијек измиче бјегућ, кајите се;
кајите се, јербо зора рана
наћ' ће многог, куд за вазда гре се,
Кајите се . . . .“

Доћи ће час, доћи ће извесни час, — мора
доћи! . . .

Поред Раде, а тик уз раме његово стала
Славујка. Привила се уза њ тако нежно, тако
поверљиво, као вити бршљан уз зелени бор.
Поглед јој се упије час у кивот, па је тако по-
божан, тако сетан, час га упре у лице Радино,
као да га пита нешто, па на њему чита и са
његача прича све поуздање и над племените душе
нове Косовке девојке, која пеће с кондиром у
руци и хлебом пребелим блудити по пустом Ко-
сову, да по крви гази и премеће мртве јунаке,
па да тражи свога војна вереника. Нова Ко-
совка девојка ће под славолуком српске сло-
боде венцем победе и десницом своје женске
верности да дарива вереника, када јој се са
Косова врати.

Боже дај и ускори!

Шта ли се, боже, тим кукуљавим старица-
ма преде по души, кад тако скрушено, а тако
поуздано миле тој светињи српској народној? С
каквом ли су вером довеле ону нејаку дечицу,
што их свако за ручицу води том порушеном
престолу српске светске моћи и славе, тој ски-
нији видења српске хришћанске душе? Ено их

дижу старачким уздрхтаним рукама над кивот
тај. А безазлена дечица што бојажљиво што по-
верљиво пружају своје малене ручице, да по-
љубе цара светитеља.

И опет кажем: дао бих сада за оно осе-
ћање онолико вега свога, за колико ме од то
доба заваркивало толико сујетних нада, када
бих могао повратити оне ружичасте слике мла-
ђане маште, што ми их ствараше у души у том
народном слављу, па ма ме за оно мало века,
ако би што још и преостало, и опет варале...

Кад изађосмо из цркве, поделисмо се на
више страна. Једни одоше, да потраже оца на-
месника, па му се пријаве, е ћемо певати службу
у цркви, па да изишту и кључ, који затвара и
отвара врата, што воде на црквени кор. Други
се оценише, да се побрину и за »житељскоје
попеченије«, те да набаве јагње и што друго
треба, па спреме ручка. Ревена, дакако, кућу
не обара; а ми истресосмо из џепова, многи
све до последње паре, да се имамо чиме заложити,
а да не мољакамо од калуђера. Тек то-
лико се уздасмо у гостољубље њихово, да ће
нам дати коју мешину макар и од лошијега,
макар само ради тога, што смо . . . , но, што
смо — ђаци. Треће одељење, а то беше, да-
богме, највеће, одосмо у пространу трапезарију,
да видимо тамо ону велику познату слику ко-
совскога боја.

Једва се прогурасмо кроз дуге ходнике, једва
ухватисмо места у трапезарији. Силян се ту
народ стискао. Које лактови, а још више, што
пред нама и око нас пуцаше глас: »Ђаци!
Ђаци! . . . Ево иду ђаци!« — то нам је пута
крчило.

Какав то понос беше у нас, што та реч
имађаше толико моћи, да нам кроз таку силу
и народ стазу прави!

Читао сам још као првошколац или друго-
школац Косте Руварца »Пут у Раваницу« : чи-
тао сам — и онда су ме мрави подилазили,
кад сам замишљао себи, како то мора да изгледа.

(Свршиће се.)

ПОБРАТИМ НЕВЕРА.

НОВЕЛА В. М. МИЉКОВИЋА

(Свршетак)

V.

кући пуковничковој све хити, све се
спрема, све је весело! . . .

Да ли је све весело?

А како и не? Ено се тамо у дворани по-

ставља велик сто, за много, много особа! У
дворишту се пеку јањци, а у својој соби оправља
се млада.

Па гле како се журе, гле како девојке ките
младу, како јој венац невестински намештају,

а она? Што је она тако бледа, тако сетна, та
удаје се, па шта ће још? Зар има за девојку
и друге радости?...

Па је ли све весело?

Ах, није, није!...

Већ се свати купе, већ се чује она стара
српска сватовска песма:

„Одби се бисер грана од јоргована...“

Време је, да се полази. — И свати сви
весели пођоше путем у цркву...

* * *

У тамној собици Драгињиној седи млад је-
дан човек па се са Драгињом тихо разговара.

— Онда ја рањен паднем, но како нисам
био јако рањен, паумим да устанем и да по-
бегнем до наших. Била је магла. Јурнем онако
кроз дим и пушчана зрна, не знајући ни сам,
куда летим. Тек кад сам се обазрео, видим, да
сам усред логора турског. »Ха, ђаурин!« по-
викаше они и зграбише ме. Погледам око себе,
па видим, да се налазим међу аскерима, а не
међу башибозуцима. То ми беше милије. На-
дао сам се још спасу. Па тако и би! — По-
сле четири пет дана будем са осталим робљем
испраћен у Сарајево. Ту сам, сејо, робовао до-
сада. Не треба да ти причам патње, које сам
тамо поднео! — Када су мењали робље, будем
и ја промењен! Хвала богу, кад сам ту! Не-
мој много тужити, Бог је хтео да нашу мајку
узме к себи, — али сам ти ја још ту!

Тако је причао брат сестри, а уз то ју је
нежно грлио.

— Ах, брате, брате!

— Утеш се —

— Не, никада, — ах ти не знаш!

— Шта? Шта?

— Мили брате, узданицо моја, та ти знаш,
како те ја водем, ти знаш, да бих ја без тебе
умрла, пресвисла, па ипак бих волела, да се
ниси вратио, — да, ја бих волела, та да си
тамо погинуо, не би можда знао —

— Сестро?

— Она се —

— Шта, доврши —

— Удаје...

— Ко? — цигну Драгољуб.

— Анка!

— Ох! — Драгољуб се грчевито ухвати
за срце, очи му се засветлише, и он се блеса-
сто поче смејати. Сестра му притрча, обгрли
га, стане плакати, али Драгољуб оста непо-
мичан.

— Брате, брате... ах, шта сам учинила!
јецала је бедна сестра.

— Две, три колајне... рат... слобода...
мајко, слобода Србима... еј клетва, клетва! —
једва је мрмљао Драгољуб као у сну, а кан-
диоце пред иконом св. Арханђела пуцкало је,
као да је и оно делило ову ужасну тугу!...

— Та зар она! Она, Анка!... Ха, ха, ха!
... Издаде — па се брзо трже и скочи.

— Кад се венчала?

— Сад се баш венчава!

— Сад?! — И сав се згрози.

— Брате!

— Шта, сејо?

— Божја је воља!

— Божја?... Да, да... божја, божја! —
и журно метну шешир на главу, узне палицу и
појури напоље из собе.

— Камо, мили брате?

— Идем Анки у сватове! — па одјури
као бесан, а сестра му оста непомична, бледа
и укочена, јер не знађаше, шта да чини, а са-
вест је корила, што то баш сада брату да
каже! Она је знала за силну љубав свога брата,
она је знала и њу је то пекло, јер је и слу-
тила, шта ће најзад бити!

Клекла је и молила се богу...

* * *

Црква К...ска пуна је веселих сватова.

Светислав је блажен, он је сретан, јер је
добрио благо пуковника Николе, а са благом и
његову јединицу. Пуковник Никола се умун-
дурио, задео у рупицу светлог дугмета рузма-
рин па се радосно смеши.

Попа венчава.

»Исаије ликуј«...

И свечаност се сврши. Сватови чекају мла-
денце, да их пропусте напред. За младенцима
кум, старојко и остали. Пред црквом већ се
чу и свирка, па и гајдаш поче свирати:

„Одби се бисер грана, од јоргована...“

Али се зауставише за један тренут. На цр-
квеним се вратима указа лик са пуном брадом,
у блузи и шајкачи, са три ратна одличја на
прсима. Тај је лик више био сен, него човек,
— наслонио се на црквена врата, па као да
покушава да се прибере, да се расвести...
Па погледај му лице!... Грозно!...

Сватови све ближе излазу.

Па између свих весељака у том красном
друштву наједанпут грмну глас као звук трубе
страшнога суда, те утрну у свакога срце.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Невернице! . . .

Цикну млада са венцем на глави и паде на пòд црквени.

— Драгољуб! — зачу се из сватова.

— Па зар ти, Светиславе?!

— Полудио је! . . .

— Полудио?! Невернице . . . Невернице!
Убио вас Господ Бог! — па изнемогао клоне на руке седом црквењаку.

— Пођимо до кола!

И сватови се кренуше из цркве, и за тили је часак порта црквена била празна, а у цркви оста само Драгољуб и стари црквењак.

— Синко, освети се —

— Клетва . . . клетва . . .

— Ходи, седи амо. Старац га намести на један банак, те отрча, да му сестри јави.

Драгољуб је седио на банку, а загледао се у нешто насред цркве. Наједаред скочи и грчевито га шчепа.

То беше венац, невестински венац Анкин.

— Венац! . . . О, та зар ме не дочека? Та зар ти Анка, ти? Та што ме уби . . . уби . . . Укочено је гледао у венац, па као човек, који је изгубио памет, брзине плакати.

— Светислав! Побра . . . Рат . . . и он, и он! . . . Ах! — и притрча олтару, клече и грчевито брзо поче се молити богу!

Црква је без људи . . . Овај јад нико сем бога видио није.

— Брате, брате . . .

— Ходи, ходи, дете моје, — молио га је седи старац — хајде кући, хајде! . . .

— Кући? — окрене се и погледа стакленим очима, а испод њих видиш оне широке модре боре, које ти наговештавају лудило.

— Брате, брате, — врискала је Драгиња.

— Кући? — Ха, ха, ха! Да, на Дрини, ах, тешка рана, тешка . . . али ја се враћам мајци, сестри . . . Анки — и ту се замисли, па онда као да се опомиње, понови име Анкино.

— Хајде, хајде . . .

— Да, да! . . . ха, а Светислав? Он, је ли он био? Не, не! Па онда Анка, Анка! — и ту занем, а стари црквењак затвори цркву. Узе Драгољуба испод руке, и тако лагано корачаху, а венац, који је Драгољуб чврсто у руци држао, тихо се лепршао на лепом и пријатном поветарцу!

— »Мајко, мајко моја, — јецала је сирота Драгиња, а крупне се сузе котрљале низ бледо јој лице.

— Утеши се, дете, утеши!

VI.

Господин Никола седи у својој соби за писаћим столом па чита писмо једно већ по трећи пут. Писмо то гласи:

»Господине! Мислим да ми је дужност, да вам о извесним стварима дâм довољног уверења.

Читао сам у Х.-ским новинама о случају, који се тамо десио.

Господин ваш зет побегао је из српског рата под изликом, да је одсуство узео; онда је са лађом из Београда отишао у Панчево, а отуд у Беч, где је у мом друштву провео сво време, у ком се ратовало. Шта више, много ми је приповедао, да сте ви стара будала и глупак, да имате добру ћерку и много новаца, и да само чека, да се рат проклети сврши, те ће је за жену узети и вама окренути леђа!

Он ми је додуше друг, али ми је и онај бедник, поштени и честити Драгољуб, такођер друг, и ми га сви поштујемо и волемо, а ваш се господин зет увек као сплеткаш и нитков и наспрам свог најбољег пријатеља показивао.

Имајући то на уму, достављам вам ове ретке, и молим вас, да моју слободу извините и да примите уверење мог особитог поштовања. — Одани *Бранко В.*«

— Та то је ужасно! То је грозно! . . . Еј, шта сам учинио!? . . .

Брзо устане на похита кроз ходник, да што пре своје детету дође, да је види, јер је била болна преболна. . . .

Анка је лежала у постељи.

Да је отац иначе не зна, он је зацело не би познао, јер је била бледа, очи јој упале, неколико праменова седе косе провиривале су испод беле марамнице, којом су јој главу везали, покривена је до главе, а покривач се надиге силно. . . . .

— Како ти је, чедо моје? — нежно је упита отац.

— Добро, оче! Надам се, да ће ми скоро бити сасвим добро! . . . . .

— Ах, да знаш! . . . Чедо јадно, твој те је отац убио, ја сам узрок свему томе!

— Не, не, оче! Нико, нико није крив сем мене сâме! Требала сам клетву моју одржати, па макар зато и животом платила, али . . . — и ту је бол утиша па настане мртвачка тишина!

Отац је гледао тужним очима, а срце му је болно постало камен, те се сузе и саме котрљале низ лице!

— О, моје дете, моје јадно дете!

— Не жалите ме, оче, ја ћу бити сретна,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

врло сретна . . . а и . . . он . — и ту се за-
грину и клону.

— Воде . . . во . . . —

— Анка! — престрављено викну пуковник,
и јурну за звонцем те слуга и служавка до-
трчаше.

— Доктора, доктора . . . . .

— Ево господина!

У томе се појави Светислав на вратих, лу-
каво претрча постељи и ухвати болесницу за
руку.

Анка отвори очи, види Светислава па се
болно на њега насмеши.

— Мени је добро, — промуца, — врло
добро . . . не брините се.

Анка заклопи очи па за час лако заспа.
Сви се разиђоше лагано а пуковник још једном
погледа ћер па му грунуше сузе.

— Светиславе, рече, доктор сте, очувајте
ми моје јединче! — и тихо изађе из собе.

Светислав је остао. Осврнуо се по великој
украшеној соби, и кад се уверио, да никога
нема, брзо извади писмо из џепа, и крај лам-
пе стаде полугласно читати:

»Драги мој! Та зар није већ време, да ми
амо летнеш? Знаш ли, какав је мој живот без
тебе, а ти ме тако љубиш! . . . Дођи, дођи,
та ја те чекам, чекам са чежњом, да ме загр-
лиш, да ме пољубиш.

Читала сам твоје писмо, видила сам да ме
збиља љубиш! Гледај те што пре сврши са
оним белим прашком! — Та онда су ти новци
ту, а ја сам овде — па те са раширеним ру-
кама чекам!

Пиши одмах твојој *Адели*.«

— Ој моја мила, моја красна Адело! Ти
божанствена играчице! Скоро, скоро ћеш ме
видити! . . . Болест граје већ осам дана, криза
је прешла, било је доста у редовном стању,
може још остати! . . . Да, да, Адело, прашак,
прашак! . . .

Сео је крај постеље, леђа је окренуо вра-
тима па се дубоко, дубоко замислио. Није ни
чуо, да се врата собња лагано отворише.

Сенка једна промаче, кад виде, да неког
код болесника има, те се иза завесе од прозо-
ра прикри. Била је веома узбуђена, а у руци
јој се блистао нож.

Светислав устаде, опина лагано било боле-
сници, те се тихо крај постеље стаде шетати.

— А шта ту?! Та она ме и онако ника-
да љубила није, она ме неће никад ни љубити,
а нарочито, док је онај мој зли дух у животу

. . . да, да, она њега љуби! . . . А ја? Да ли
икада осетих какво топлије чувство наспрам
ње? Не! Новци ме примамеше! Па нека умре,
та мираз је мој! Јесам ли ја луд?! — Јесам
ли ја крив, што је она морала умрети?

И шетао се тако даље. А завеса се поче-
ла мицати . . . нож се све више светлио! . . . .

— На посао дакле! . . . Мало арсеника
донеће ми срећу! — Приђе постељи. — Спава
. . . добро је . . .

Дрхтавом руком узме чашу с водом, наце-
ди мало лимуна, а затим осврћући се насу
неки бео прашак, који се растопи у води.

Сео је и чекао, да се болесница пробуди.

Анка је слатко и лако спавала. Наједаред
се поче лагано будити и отворив очи опази
опет Светислава, те се лагано насмеши.

— Како си спавала?

— Добро . . . добро.

— А зар ниси све оне прашке попила?»

— Нисам.

— Боље! Ја сам донео још бољи, ево, па
сам и спремио, само да га испијеш! Ево, ово
ће те добро поткрепити!

Грчевито дочена чашу, рука му уздрета а
поглед се укочи, те му забленуше два стакле-
на ока у лице болесници!

— Хвала! . . .

Анка прими чашу из мужевље руке а рука
је та дрхтала.

Већ да наслони чашу на уста, али у исти
мах зачу неки потмуо глас као грмљавину:

— Убицо! . . . Не пите! отров је! . . . .

— Сатано!

— Убицо! Подлаче! Ужасна звери! . . .

И за тили час Светислав је већ био на
поду, а чаша са лимунадом и леком из Анки-
них је руку плуснула на патос. На тај удар
улетео је у собу пуковник Никола и његов
слуга.

— Шта је? Шта је?! . . . .

— Убица!

— Драгољуб! — узвикну пуковник.

— Да, да, ја сам! Ево ми провиђење шап-
ну: иди, она ће умрети, реци јој бар још по-
следњи пут, да је и као грешницу љубиш, иди
и опрости јој! .

— Пуштај ме, ниткове! . . . мрљао је Све-
тислав.

— Нећу ти ништа. Само ћу те суду пре-
дати! . . .

— Пусту га на моју одговорност, он је мој
зет! — рече пуковник.

— Ах да, он је ваш зет, али је у исто време и убица ваше кћери!

— Зликовче! — рикну пуковник. — Како се усуђујеш тако што тврдити, када ти нож у руци сведочи, што и ја велим: ти си убица!...

— Ја! Ха, ха, ха!...

— Оче!

— Ђути!...

— Оче, јесте, онај је човек мислио и хтео да ме отрује.

— Не верујем!...

— Веруј...

— Не! — одговори кратко пуковник.

— Окружни доктор! — јави слуга.

И у собу уђе повисок, озбиљан човек, на лицу му се видило, да је човек зрео и трезвен.

— Ах, ево доктора!

— Добро вече!

— Молим, ево ове чаше, шта је могло бити у њој? Реците! — пружи доктору чашу са ужасним изразом пуковник Никола.

Доктор узе чашу и довољно му беше да је само омирише и погледа, те одмах рекне:

— Ово је отров!...

На један миг пуковников већ су слуге отрчале по жандарме.

Није прошло ни пет минута, а два су жандарма пратили Светислава.

* * *

Прошло је пет-шест дана, од како је један спровод прошао крај куће пуковникове. На

прозору је била и Анка, одевена у црно; та постала је — удовица!

Светислав је у очајању у тамници умро, јер су му ужасна дела његова сазнали и суду саопштили.

Његова играчица, која га је у Бечу залудила, уништила и упропастила, утешила се тиме, што је нашла себи другу нову жртву, другог, новог милосника.

VII.

Шест месеци је прошло од оног дана, када је Светислав сарањен.

После тих шест месеци исти је онај стари црквењак помагао попи при венчању Драгољубовом са ојачаном и срећном Анком.

Господин Никола је јако оседио, спао, постао је нежан, и сада је мирно очекивао, да се сврши овај чин, те да види, да је дело своје колико толико поправио!

Свирац је и овај пут дочекао сватове пред црквом, па је исту ону лепу милу и праву српску песму удесио:

„Одби се бисер грана од јоргована...“

* * *

Кад је после три године Бранко В. сврнуо у К. и походио друга свог Драгољуба, извео је пуковник преда-њ унуче своје, да га у руку пољуби а Драгољуб му се није умео доста да нахвали, како је срећан и задовољан уза своју Анку.

УСПОМЕНЕ С ПУТА.

III.

ознато је, да је Саксонска једна од најнастањенијих држава. Села, истина, нису голема, али су тако рећи једно уз друго.

Учитељски је семинар Дражђански у предграђу Фридрихштату, ван вароши. Кадгод смо дакле имали предавање до 11 сати, већином смо одлазили на пиво — наравно пешице — у прво село. А ово је тако близу, да смо до ручка и отишли, тамо седели и одморили се, па и вратили се, а све полако и на тенани.

Него и на тој прузи наиђосмо на споменик из прошлих година, који не могу а да не споменем. Од прилике на половини тога пута виде се остатци од шанчева, које су Пруси год. 1866. подигли у намери, да бомбардују на Дражђане. До тога на срећу није дошло. Улазак Пруса у Саксонску престоб-

ницу буди у народу најцрњу успомену. Опazio сам, да Саксонци и Хановеранци мрзе на Прусе, као на своје крвнике. За сваким пруским војником раздражено ће прогунђати: „der preussische Hund!“

Према овом путу дакле лако је увидити, да нам није требало напора и муке, па да из Будишина отпешачимо до првог српско-лужичког села.

У Саксонској је за пешаке лепа згода, што се у сваком готово селу може разгалити чашом добра, свежа пива. Као год што у нашим крајевима нема готово села без крчме, тако га ни тамо нема без пиваре. А пиво је свуда без разлике изврсно.

Тога дана беше запара. И ако дакле не имамо много до села, жега нас беше савладала. Шта смо дакле и могли пре свега учинити, него да потражимо који гутљај Гамбриновог проналаска, што освежава. Ту мало оданусмо.

После четврт сата појемо, да разгледамо село. Путујући овамо-онамо по Саксонској посетисмо и разгледасмо леп број села. Сва су једног броја и изгледа. Не одвећ велика, куће простране, повисоке, а од чврста материјала саграђене тако, да изгледају готово као неки мали замци. Па тако од прилике беше и ово село, у коме се нађосмо.

Али кад сам већ код села, да споменем нешто мимогред. И читао сам и слушао, да се у пределу око Дражђана некад, врло давно, ширило чисто словенско племе. И доиста о томе тамо имаде још и данас најпоузданијих доказа.

Једног дана славила је црква у неком оближњем протестантском селу. На ту славу бесмо и ми позвани. После свечане службе појемо до ручка у шетњу кроз село и око њега. Не сећам се више, шта нам даде повода, да се у том чисто немачком друштву сетимо Словенства. Да ли је то била каква хумка, шумарак, или друго што — не знам. Доста да је име тог предмета било чисто словенско. Ми тако приметисмо, да тај назив није немачки. Одобрисше нам, па рекоше, да то није све. У њиховој су близини — веле — два села, по имену: *Добра* и *Бјела*. Наређаше нам уз то неке потоке, гатове и др., који још и данас носе чиста славенска имена. Дакле као што рекох, ово су сигурни сведоци из времена, кад се по оним крајевима ширило Словенство. Данас је туда сам Немац.

Одело Лужичких Срба је као и у других Саксонаца. Гуњца, опаклије, кожуха или сурдуме ова земља не познаје. По оделу се не да познати, које је сељак, а које занатлија. Него жене се већ више разликују од Немица. Рекао бих, да им ношња у многоме одговара ношњи у наших Тотица из Куцуре или Кисача. Само су им сукње дуже и у разноврснијим бојама.

Сунце већ поче малаксавати те нас подсети, да нам се ваља враћати. Таман ми из села, а са стране стадоше до нас допирати весели гласи сложне песме. Беху то вредне Српкиње, које се враћаху с рада кући. Било је баш доба жетве.

Ми застадосмо. Не могох разумети ни речиче, а и мелодија ми савршено непозната. Па ипак ми срце беше тако пуно, да сам хтео и сам у глас запевати. Боже мој, како је човеку мила свака сродна душа, ма је тек само један пут у животу чуо или видио!

Кренусмо и ми, али полако, осврћући се сваки час за веселим певачицама. Тек кад савише у сокак, сетисмо се, да нам се ваља пожурити. Блага, пријатна хладовина, па онда пут као патос, учинише, те се за времена нађосмо међу зидинама милог Будишина, у коме се готово сасвим одомаћисмо.

Не знам, да сам још кадгод тако слатко и задовољно вечерао. Натегнем чашу пива. Али у тај исти мах севну ми кроз главу: ово нека је у здравље братском северном Српству! Једва осетих, да на уснама већ нема ни капке. Тргох брзо чашу, па погледах око себе. Шта ли ће тај свет помислити? Али ништа! Намера беше чиста, поштена.

Сутра дан поранисмо. До подне морадосмо посетити врлог старину Смољара и бити код куће. Али баш тога дана, као наручено, беше дан велике пијаце. Света из околине пуно.

Смољар је већ био у својој књижари, па ту га и нађосмо. Беше то повисок, више сувоњав човек, са великим испученим челом а мирним озбиљним цртама на лицу. Коса и брада већ готово сасвим седа. Врата је унапред нешто погнута а кроз наочаре продиру погледи, у којима се огледа нека ванредна мирноћа и дубљина.

Прикажемо му се. Благ, пријатељски осмех указа му се на устима. По руковању понуди нас да седнемо.

Беше доста рано, те у књижару још не наваљиваше свет. Ми брзо приметисмо, да је данас домаћину сваки час одмерен, те и гледасмо, да посету што већма скратимо.

После обичних питања окренусмо разговор о листу, који он уређује. Видесмо велике гомиле наслаганих отисака. То нам и даде повода, да га запијемо за одзив.

„Српске новине“ имају прилично претплатника, али купаца је далеко више. Ако ће те се стрпити који час, тако ћете упознати те редовне кунице мојих новина.

И заиста, не потраја дуго, а у књижару поче долазити по гдекоји, а после све чешће и више сељана. Сваки је купио новине. Књижара оживила, рад отпоче, те се и ми дигосмо.

Домаћин нас замоли, да га извинимо, што се не може с нама опширније разговарати; па нас позове — кад се мало свет разиђе — у свој стан. Али ми морадосмо у 2 сата после подне бити у Дражђанима на предавању.

Бољег спомена ради уручи нам свакоме по један примерак Хилфердингове историје Срба и Бугара, што ју је он с руског на немачки превео. (*Geschichte der Serben und Bulgaren, von A. Hilferding. Aus dem Russischen von J. E. Schmalzer, in zwei Abtheilungen.*)

Смољар заузима у књижевности Лужичких Срба одлично место. Радио је много, које на новинама, које у засебним делима. Из његова пера и штампарије изашли су списи: „*Rukopis Kralodvorski*“, — „*Mala serbska rucnica* (словница-граматика), уређивао је недељни лист „*Nowiny Serbske*“, издавао је

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на немачком језику „Jahrbuch für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft“ и т. д.

Одавде одосмо да разгледамо мало нијацу. Света је било пуно — већина сељана. Српски је језик данас доминирао у Будишину. Жене, људи и деца весело ћеретаху, нућаху своју робу сваком, ко прође, довикиваху једно друго, а све српским драгим језиком.

Враћајући се у стан прођосмо и опет поред књижаре Смољареве. Свет је кроз врата непрестано улазио и излазио. Ту су момци, жене и људи — сам народ са села, а у свачијој руци се белиле „Nowiny Serbske.“

Познато је, да је у Саксонској поред осталих држава понајвећи проценат оних, који знају читати. Као што већ у небројено прилика видесмо немачког сељака, где пажљиво чита и прати новине, тако је исто и код Лужичких Срба. Које дакле школа, а које родољубиво заузимање српске интелигенције, нарочито свештенства, учинило је, те се обични српски лужички сељак граби за новине, као за неку особиту посласицу. Еј, пуето, а кад ли ће наш народ доћи до тога, да тако исто пригрли своју књигу, која се већином баш њега ради и пише!

Не потраја дуго, а ми већ сеђасмо у жељезничких колих. Влак се крене, те оним истим путем дојездисмо до Дражђана баш као што треба — управо на ручак.

После подне одосмо на предавање. Управитеља Кокела сретнемо у ходнику. Предусрео нас је канда се бог зна откад не видесмо. Уђемо у собу, где се професори до часа скупљају. Приповедисмо им, како у Будишину прођосмо, нарочито, како нас својски, право српски и братски дочекаше.

„Но кад сте ви Срби, реците ми, шта српски значи моје презиме: Кокел?“ — упита нас управитељ.

Ми не умедосмо протумачити.

„Но, Кокел долази од кокула; а кокула лужичко-српски значи: кукавица. Ето видите, и моји су стари били ваше горе лист.“

У томе звонце зазвони, а ми се разиђосмо по разредима, где је коме требало провести тај час.

* * *

Кад се већ повратисмо у домовину, не прође дуго, а писмоноша ми уручи писмо из Будишина. У њему беху две слике. На леђих једне написано је: „Knjezev (господину) Neškovićej, južnemu Serbej, M. Hórnik, lužicki Serb.“ — Друга је слика покојног Смољара.

Обрадовах се, као мало дете најмилијем поклону. Тог часа изађе ми пред очи све, што видех и преживех у Будишину.

Писмо Хорниково дише чистом словенском узјамношћу. Међу осталим вели: „My tudy husto na Was whromadže spominamy. Meјće so derje a nezabudžće nas!“

Да заборавим! — О, како су ништаве и слабачке све силе на свету, да човеку из душе ишчупају тако миле, драгоцене успомене.

Данас је ево 15 година од тог доба прохујало. Али мени је ипак свака реч и свака цртица на лицу оних одушевљених, узоритих родољуба тако дубоко у души урезана, да их за живота ништа изгладити не може. И данас ми је сладак и мио сваки онај час, кадгод се сетим тог лепог, тако брзо прохујалог доба. Сада и сам тврдо верујем, да успомене из сретних преживелих дана у тешким, суморним тренутцима могу да утичу на човечију душу, као благи, најслађи медлем. Зло, да још тога у животу није!

Мита Нешковић.

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

DIE SERBISCHEN DYNASTEN CRNOJEVIĆ.
Ein Beitrag zur Geschichte von Montenegro. Von Franz Miklosich, wirklichem Mitgliede der kais. Akademie der Wissenschaften. — Wien 1886. In Commission bei Carl Gerold's Sohn, Buchhändler der kais. Akademie der Wissenschaften.

Прештампано: Aus dem Jahrgange 1886. der Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften. CXII. Band. I. Heft S. 29. и т. д. Српски господари Црнојевићи. Прилог историји Црне Горе, од Фрање Миклошића, правог

члана царске академије наука. У Бечу 1886. и т. д. коло велике 8^о. стр. 66. цена?

II.

У трећем делу расправе ове, као што наговестисмо у пређашњем броју листа овог — казује се у додатом извештају немачком: како су прошла и куд доспела писма поменутих и приказана.

Скендер-бег Црнојевић оправи та писма своја у Млетке (Венецију) по нарочитом посланству: по свом „слузи“ војводи Скендеру, којег у писмима помиње

и препоручује, и по „слузи“ свом *Штефану* (који пође тамо да прими имање братино) са једним писарем и са једним робом за послугу им.

То посланство дође у Будву, у области тада млетачкој — да се онде укрца у галију коју, те отуд боко-каторским заливом па морем јадранским да отплови у Млетке. Под Будвом намере се на лађу једну из *Марана* града, која возијаше храну дома, па ветар је тамо занео био; друге галије не бијаде онде у онај мах.

Градић Марано (Marano Lacunare) стајаше тада под влашћу аустријском.

Начелник будвљански натера силом крманоша на лађи маранској, да одвезе то посланство у Млетке, а по погодби „за дванајет дуката возарине“; за сигурност посланству дода још начелник три своја човека и два она писма *талијанска*, која у пређашњем броју навлаш поменусмо, препоручујући посланике дужду млетачком и коморнику оном тамо.

Крманош успут уграби згодан ветар па се примакне граду *Марану*; дојави с лађе потајно власти тамошњој, те изађе потера и *зароби посланство то*. Војводу Скендера отпрате у Горицу, у Истрији, до аустријског комесара и притегну га тамо на испит „in beywesen des hochwirdigsten fursten vnd herren, herrn Cristoffen bischouen zu Laibach vnd Seckhaw etc. (т. ј. пред владином љубљанским и секавским). *Одузму од њега она писма Скендер-бега Црнојевића* па и дарове оне (сир и пастрме и ону суву рибу) па, бог-ме, и новце! . . .

Комесар владин састави о том испиту опширан *извештај на немачком језику*, од којег сувremени препис нађе се ето у оном истом завежљају у поменутој архиви дворској у Бечу — заједно с тим писмима Скендер-бега Црнојевића у оригиналу српском и са преводом немачким. Све то посла комесар вишој власти својој — намеснику земаљском — као што се види ево из тог извештаја његова:

„Als er aber etlich brief von seinem herrn an die herrschafft Venedig vnnnd annder sonnder personen bey im (посланика и писмоноше војводе Скендера) gefunden sein, haben wir dieselben geöffnet vnd interpretiern lassen nach den puechstaben derselben Syruischen schrift vnd sprach auch laut beyligender copey vnnnd darczu die rechten originall haben wir e(wr) f(urstlich) d(urchleuchtigkheit) mit zuschickken nit vnnnderlassen wellen“. . .*)

*) А како је у њега нађено неколико писама од његова господара господи млетачкој и другим посебице особама — ми смо та писма отворили и дали протумачити (превести) по словима истог „сирвиског“ (српског писма и језика, и с додатим преписом (преводом) не хтедосмо пропусти, да не пошљемо вашој кнежевској светлости још и праве оригинале им.

Ето вам за оглед и тадањег *немачког језика* по извору, по самосталном саставу Немца званичника, човека токорсе књижевног. Каква голема разлика ту између језика српског и немачког у оно доба! . . .

Тако су дакле та писма српска из Горице доспела у Беч, и тако је постао и тај сувremени *превод им немачки* године 1523,

Него да речемо сад: *ко то беше Скендер-бег Црнојевић*.

Ево шта о њему у тој расправи својој казује старина Миклошић (на стр. 49. и т. д.) по изворих историјских:

„*Иван*, најславнији међу Црнојевићи, савезник млетачки супрот Турака, којегга име и дан-данас живи у народу, имађаше, како пише Санудо, три сина: *Ђурђа, Стевана и трећег*, којему се не зна крштеног имена у споменицима. Овај трећи, што се у тих *седам писма* својих назива *Скендер-бег* — потурчио се. У тим писмима спомиње се још и кћи *Антонија* и муж јој *Јеролим*. Једна српска народна песма (у Вуковој збирци II.500) казује, како је синовица Ивановна удата била за кнеза влашког *Радул-бега*. Историцари пак Црне Горе знају само за два сина Иванова: *Ђурђа и Стевана*, прозваног у народу *Станишом*: овај се потурчио и добио по турски име *Скендер* (Александар) . . .

У крају оном, који се данас зове *Зета*, владао је тај Скендер-бег Црнојевић као намесник, санцак цара турског — што се најбоље види из тих седам писама му.

По влади и по имену тога Скендер-бега биће, да је и поникло име крају оном: *Скендерија*, то јест област скадарска, и отуд се ваљда назива и црквена поглавица црногорска: „Митрополит епархије скендеријске и приморске и т. д.“

Миклошић наводи ту мал-те-не све дојако познате изворе историјске, који то потврђују ил обрађу — те ипак не исходи јасно: ко беше тај *Скендер-бег Црнојевић*.*)

У *четвртог делу* изређао је старина Миклошић врло знамените белешке о пореклу и лози Црнојевића. Те су белешке понајвише на талијанском језику; има их и латинских па и грчких, па од чести и немачких. Повађене су понајвише из *Гласника*

*) Кад смо приказ овај изготвили, изненада дође нам до руку знаменит рукопис хиландарски: „Покретъ њо Благочестивѣмъ и Христолюбивѣмъ Георѣи Черновичѣ (Црнојевићу), нареченномъ Скендер-Бегъ“. Тај рукопис поднесен је Матици на оцену, као чланак за Летопис; преписао га „с древногъ рѣкописа Россійскаго“ у манастиру Хиландару калуђер тамошњи Теодосије 1778. год. По том дакле и Скендер-бега знаху Црнојевићем, као и касније што се призивао и цар Јован — Јованом Црнојевићем. Но о том други пут.

Српског Ученог Друштва, и из других историјских дела и извора. Добро би учинио књизи нам српској и бољем и поузданом сазнању историје црногорске, ко би доспешан био, те белешке да преведе на српски и обелодани било где, ил у ком листу нашем. Нарочито оне на језику талијанском препоручујемо својски нашем драгом пријатељу, сараднику листа овог, др-у *Лазару Томановићу*, вешту језику талијанском, да не пожали труда и то учини. Још би боље било и најбоље: ко би сео па на српски превео од крај до крај *сву* ту знамениту расправу Миклошићеву — шат се нађе ко, да је на свет изда у преводу том.

Исто је тако од големе вредности и *део шести* у расправи овој, где се казује поуздано а укратко *унутрашња историја Црне Горе*; и *део шест*, у додатку: о *Стевану Марамонту* и о владалачкој лози *Ђурашевића* — па онда побројани, *поуздани извори* они о лози Црнојевића, и напоследку сва редом књижевна дела, по имену и по писцима својим, која говоре о Црној Гори, о историји јој, о животу и јуначким делима Срба Црногораца.

За нашу потребу пак најзнаменитији је у расправи овој *део други*: белешке о писмима тим српским — о језику им и правопису, како рекосмо, пре триста и толико година.

У том делу протумачи Миклошић неколико речи из писама тих — да је којом срећом и више тога додао!

Протумачене су ту, осим других, речи: 1. безгрѣшнь: родитељ мой безгрѣшњи, то јест: *ио очим* — према: *прави отац, родитељ ио гријеху*. Потврђује то доказом из народних песама, на пр. оно прво: Поочиме, без гријеха бабо! а ово друго: Кога тражиш по разбоју млада? или брата, или братучеда? ал *ио гријеху* стара родитеља?...

2. Како пониче име: *Црна Гора*, по Милаковићу *Зетска планина*.

3. реч: диоклитијаньскъ: диоклитијаньска земља: Диоклитија: Дукља и т. д. О тим трима речма изведе старина писац у расправи својој — три пре-красна чланчића,

Друге затим речи казане су у краће; поменућемо некоје: еминь царевь и кадија царевь, надзорник, управитељ села, која дају десетак цару (турском). — *Хамука* од новогрчке речи *χαμουκας*, турски *кјемха*: дамаст свила. — *Хаздеја*, аздија горња халдина. — *Пенжати*: продати. — *Рвати*: држати се кога или с ким: ми вьсегда рьвасмо с провидури и кнезови ваши. — *Санџак*: покрајина и намесник покрајини: покраишњи санџакъ. — *Шашин*: талијански *assassino*, разбојник. Твориљнь: два сира

творилона: хлеба сира, од речи *творило*: *Käsestock, Käseform*, и т. д.

Овде нам се чини, биће згодно, рећи коју и о језику и правопису у тим седмерим писмима српским:

По том малом огледу, што изведосмо у приказу из сваког тог писма — сваки ће видети, да је ту језик нам говора јужног и нарочито, како и данас говоре у Црној Гори и тамошњем крају, где су ова писма и писана. И по том, дакле, језик се тај од оно доба није изменио готово ни мало; има, да бог-ме, мешавине старог српског језика, ал то је било тада у обичају у књизи и на писмено, као отприлике у нас за пређашњих времена што-но беше славјано-сербисање „болнаго стила ради.“ Облици на пр. и винограде градовъ вашијех... и дьньсь с прјесвијетлијем госпоцвом вашијем... друзијех мествъ вашијех... ја нијесьм... него кьде би нашъ (нашâ) таки зь (зâ-зао) чоек — облици ти, велим, и састав реченички подударају се са свим са данданашњим; полуглас ь чује се тамо мутан и сад; знаменито је ту и љ, свуд, где му је места, али има и где замењује љ; седми падеж с предлогом, место четвртога и на обрат, говоре тамо и сада као и тада. Чудно је мало оно старинско додавање гласа *и=j* на крају речма: на овеј краје; такуј повјест; туј љјете видијети; такојђјере и т. д. Правопис је пак мешовит, али превлађује ипак фонетички, на пр. у речима: госпоцво; старограцки.

Но нека је доста за овај мах; ко се хтедбуде и боље у том да разбере, ено му расправе целокупне.

Него, ко познаје језик српски у *сиоменицих архиве дубровачке* XIV. и XV. века а сад часком огледа и језик овај у писмима Србина потурице Црнојевића, и по извору зна и језик негдашњег песништва дубровачко-далматинског, које се тамо јави године 1450.—1530. те у исто доба, кад и писма та — не мож' му нико замерити, назове-ли језик тих славних песника дубровачких *српским језиком*, ил бар по потоњем прозвању од нашег славног Ђуре Даничића: *језиком српским и хрватским*.

* * *

Приказасмо вам ето ту велезнамениту расправу о Црнојевићима — то, истина, малено ал збијено дело вредног старине од седамдесет и неколико лета — критичару пак, ко се у том послу боље разбира, просто било да поправи и попуни, буде-ли што и затреба-ли, и ко то могбуде.

Ради неуморни старац тај, све једнако са жаром младачким а с разбором и поуздањем — да му је мало равних међу највећим и првим на гласу књи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жвеницима учевнога света данашњег. Радио нам, бој да још дуго и много!

Фрања Миклошић писао је и пише књижевна дела своја немачки. Тим приказује Словене достојно великом народу немачком; али, по чудном удесу Усудову, баш тим немачким језиком свеславише он и изближује сва илемепа словенска к познању и целини: да се Словени наизменце и узајмице боље познаду и сазнају из неизпрљивога врела горостас-дела Миклошићевих: како нису лоза без корена, већ од старина славног порекла једног те истог и браћа

међ' собом *по крви и језику*, те и по тежњама и смеровима књижевним у просвети својој до послетка!

Нека нам се не замери, што се ето нашире уцустисмо у приказ расправе ове Миклошићеве, и на-послетку и нехотице залетисмо мислима у недогледне висине, у времена потоња... помињући са захвалом и овај мах — *славно име свог великог учитеља Фрање Миклошића.*

* * *

У Новом Саду, на Павлов-дан 1886.

Александар Сандић.

НАШЕ КЊИЖЕВНЕ ПРИЛИКЕ И НЕПРИЛИКЕ.

(Наставак.)

Осим књижевних листова баве се у нас књижевношћу још и политички. Они не доносе толико песничке производе, колико што се баве оцењивањем самосталних дела — засебних књига — и што прате позоришне представе. Не може то другаче ни бити, кад и тако имају и сувише посла са својом струком, с политиком. Но зато би требали ти листови — једини приватни у нас, који се којекако сами издржавају — да имају човека, ком би требало да је задатак, да прати књижевност и да о њојви у своје време проговори. Тај би имао уједно и да чита оне разне дописе о књижевности, како би у лист ипак могли ући чланци од вредности.

Колико је књижевним листовима још могуће, да објективно прате развитак своје струке, толико се обично од те објективности удаљују политички. У нас је политички лист уједно и партајски; људи око таквог листа тешко да се могу да узвисе над струјом, по којој они сами плове. С тога се рад људи противне странке обично осуђује, и не пита се, је ли тај рад политички, књижеван или приватан. Све се осуђује с једне излазне тачке, те тако онда није ни чудо, што критика у тим листовима добија облик и садржај, који с објективношћу нема ништа сличног, било сад да се које дело повољно или неповољно оцењује. „Наш је човек“ или „није наш човек“, то је основа за критику у политичким листовима; и кад случајно когод, који „није наш човек“ напише какво заиста ваљано дело, онда, е, онда се о том делу — не каже ништа.

Да споменем овом приликом и једну смешну околност, која се са особитом „логицом“ негује у хрватским листовима, наиме у политичким. Хрвати имају ту похвалну особину, да заиста хоће с нама заједницу, бар књижевну; али та заједница само је дотле у пуном жеку, док се тиче — наших, српских ствари. Чим је пак разговор о њиховим, хрватским производима, онда престаје свака заједница. Тако се

у последње доба у хрватским листовима могле читати похвалне оцене о „хрватској или српској књижевности“ поводом листа „Женски свет“ и приповедака П. Адамова и Л. К. Лазаревића; но кад је изашла оцена на „Жумберачке елгије“ Јована Храниловића, онде је било говора само о „хрватској књижевности“ — атрибут „или српској“ нестало је из ближег опредељења те „заједничке“ књижевности.

Кад би ти листови хтели заиста логички да поступају, онда би морали — говорећи о каквој хрватској књизи — додати „српски или хрватска књижевност“, из тог истог разлога, што говорећи о каквој српској књизи додају „хрватска или српска књижевност“. О што је то детињасто поступање, те и код ли *српских* производа стављати атрибут *хрватски* на прво место, а код ли *хрватских* производа онда атрибут *српски сасвим* избацити? Тако они раде од дужег времена и с нашим, српским, народним песмама а сад ево прелазе и на наше, српско, уметничко песништво, изостављајући често реч „српски“ и тамо, где би га — да је савесности — морало бити и то без речи „хрватски.“ Што хрватски лист „Балкан“ Србе из балканске заједнице гони или боље рећи, оћути те само Хрвате, Бугаре и — с каквом милошћу! — Црногорце признаје, то је његов, рецимо, неразвијен појам о географији и етнографији балканског полуострва узрок. Та „Балкан“ неће ни ведрити ни облачити по балканском полуострву, те може онда говорити штогод хоће, као што је н. пр. нацртао Црногорца и Бугарина у простом, народном оделу с опанцима, а Хрвата у господском, с малим чизмицама и с китњастим гајтанима! Хрват је дакле једини *господин* у тој заједници а остали су — прост народ. Хе, хе!

Има и та слика свог скривеног смисла.

Нама, Србима, није никад ни на ум пало, да хрватска дела присвајамо себи. Хвала богу и песничком дару народа нашег, није нам то ни нужно. Наша

народна и наша уметничка поезија не само да је по квантитету велика и значајна, него и по квалитету. Нама дакле ни најмање није потребно, да се китимо туђим перјем; имамо ми у изобиљу и свога, прекраснога. Зашто се пак тако не понашају и Хрвати, не знам, а можда и знам — та каже се и само.

И с таквим неприликама има да се бочи књижевност наша. Док се у својој кући гложимо и таманимо, дотле „рођак“ већ узима нашу својину као наследство, које му управо и припада, те поступа с нама тако, као да нас и нема. Но ми међутим нисмо још умрли никако, ма да се сами гушамо до зла бога; ми смо још живи, само — што се не бојимо врабаца, те ипак сејемо проју.

Треба једаред да смо на чисто. Кад у политици нема заједнице, бар нема искрене тежње, да се до ње дође, не може је онда бити ни на другом пољу, дакле ни на књижевном. Деле нас већ и сама имена, језик нам није једнак, тежње нам долазе у сукоб,

по нарави со разликујемо, о што дакле и оног лажног пренемагања: да се бар држимо књижевне заједнице! Сваком своје. Обе књижевности, и српска и хрватска, набујале су већ тако — а временом ће још већма — да свака може за себе постојати. Одважимо се једаред и рецимо искрено: сваком своје, па ћемо се и боље слагати, јер ћемо на чисто бити „с мојим и твојим“. Те две заменице не треба да бркамо никако: чист рачун, право пријатељство. Што напише Хрват, то улази у хрватску књижевност, што пак напише Србин, то улази у српску књижевност. Међа треба да је јасно опредељена и да се савесно поштује. Нека Хрвати буду уверени, да смо се ми Срби и до сад тога држали и да нисмо никад прегазили ту опредељену и јасну међу. Што пак нисмо дозволили да нам се рођена својина „прешанжира“ у туђ табор — то се бар даје појмити. Зар се може коме замерити, кад чува себе и своје?

(Наставиће се.)

Милан Савић.

Ж И С Т А К.

ДО СТАКЛЕНОГА БРИЈЕГА, ИЛИ ВИЛА И ЦАРЕВ СИН.

СРП. НАР. ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ГОРЊЕ КРАЈИНЕ.

ИЗ ЗБИРКЕ ВЛАДИМИРА КРАСИЋА.

Био један богат цар и имао једнога лијепога сина. Овај његов син љубио је јако лов и вавијек је био у њему, кад је год могао. Кад је тако опет један пут ишао у лов, забаса у планини и није могао никако правога пута да нађе. Тада он рече сам себи: „Идем равно овијем путем, камо дошао да дошао.“ Једнако идући огладни и умори се, да није могао већ на ногу да стоји. За своју срећу опази једну кућу. Корача по мало до ње и уђе унутра. Ту нађе једнога старца од сто година, па му рече: „Добар вече, стари мој оче! дај ми шта да поједем, друкчије умријећу од глади!“ „Но,“ говори старац у себи, „да ме није оцем звао, већ се не би бројило међу живе људе; сад срећа за њега, да ми није рекао како друкчије.“ За тијем му старац донесе вечеру. Докле је младић ио, говорио је старац у себи овако: „Ја бих га свакако морао убити, али ми га је некако жао, јер рекао бих да је вриједан, дакле нек живи, па ко зна, можда би ми могао када повратити љубав. Кушаћу га, па ако видим, да је вриједан да живе — нека живе; ако пак није вриједан, лако ћу га шундрати.“ Пошто је младић поио, што му је старац дао, говори овај: „Видиш, синко, ово ти је по вунта крува, по вунта уља, по вунта дувана и по бремена дрва; овијем ћеш бити цијелу

ноћ вани на стражи. Ложи дрва, једи и пуши. Али не смијеш никуда погледати, већ преда се; јер ако друкчије погледаш, зло по те, већ нећеш онда живети.“ Младић узме све то, што му је старац дао, и обећа, да ће учинити како му је речено. „Тако сад хајде,“ вели старац, „и добро пази да чиниш, што сам ти рекао — знаш, већ један живот имаш!“ Младић отиде на стражу, наложи ватру, пуши по мало, а кад и кад поједе комадић крува, па једнако гледа преда се. На један пут се зачу некаква вика, почне се нешто залијетати и стаде звонети и плакати. Али он не гледа никуда већ преда се. По том чује он из далека, како ланци звоне и с великом се брзином к њему примичу. Ето их све ближе и ближе, и већ као да ће на њега пасти. Али он не гледа никуда већ преда се. У том поче зора пуцати, а он иде старцу. „Но, синко, како је било, јеси ли шта трпио?“ упита га старац. „Богме, оче, више сам га трпио, него што може чоек да помисли; али сам се свакако чврсто држао твоје заповједи: вавијек сам гледао преда се.“ Тада му рече старац: „Ја сам знао, да си ти добар и вриједан младић; али још нијеси зготовио све; то је тек почетак твојијех мука. Ову другу вечер дај му свакога по вунт, што му је прву вечер дао по по вунта, и препоручи му добро

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

нека се чува, да ни ову вечер никуда не погледа. Младић отиде, наложи ватру, пуши и једе по мало. Али ето сад дође још грђе него прво, тако, да су се брда тресла, а шуме у зрак полијетале; али он стоји непомично. Опет дође пред зору ка староме и јави му се, да је и ову ноћ срећно прошао. „Видим,“ рече старац, „да си вриједан да живеш, али још мораш тако да чуваш стражу и ову трећу ноћ.“ И сад му даде од онога, што му је прво давао, свакога по вунг и по, па му рече, да ће сад још ову ноћ претријети највећи страх; али нека се држи као и прве двије ноћи, па да ће све добро бити; а кад буде у јутру, нека погледа на море, ту да ће виђети три лијепе ђевојке, какве се скоро ни помислити не даду; „оне ће се,“ вели, „купати и то голе, а кошуље ће оставити на обали, па ти онда лијепо хајде, да те не виде, те узми једној кошуљу — већ оној, коју хоћеш узети за жену — и никако јој је не дај патраг ни кад се ожениш њом, јер би одмах побјегла од тебе; него је добро сакри, ако желиш бити срећан.“ Он онда отиде и претрпи ноћни страх трипут грђи него оне прве двије ноћи. А у јутру погледа на море, и гле, опази три ђевојке, ће се купају у мору. Сад он иде све по мало провлачећи се кроз шикару да га не би опазиле. Узме једну кошуљу, па се одмах јави ђевојкама. Оне стану викати од страха и срама; и двије иду одмах ван да се обуку, а трећа, кад је виђела, да јој робе нема, неће да изиђе ван, него га само моли, да јој даде робу; али он никако не да. „Ма бићу твоја жена,“ вели она њему, „само ми дај кошуљу.“ Али он јој одговори, да јој никад неће дати кошуље, нека слободно иде ван. На то му она рече: „Како ћу изићи кад сам гола?“ Он јој одговори: „Ето ти моје кабанице, па се њом загрни.“ И он јој баца кабаницу у море, а она се лијепо замота, па изиђе к њему. Они се лијепо вјенчају и отиду кући. Родитељи сина лијепо дочекаше, јер су већ мислили, да га неће више бити жива, и учине велико весеље. С младом су били сви задовољни,

јер не би није тако лијепе нашли. Царев син затвори кошуљу своје жене у каселицу*) и нигда је није хтио да покаже, а кључ је увијек носио собом. Једном је морао за којекаквијем послом, а кључ је морао оставити код куће, јер се бојао, да га не би изгубио; па га даде матери и рече јој: „На, мати, то ти је кључ од каселице, добро га чувај и никоме га не дај из шака! Ако би те питала жена, ће је кључ, а ти јој реци, да сам га ја однео.“ И тако он отиде. Жена почела молити свекрву, да јој даде кошуљу; али она добро пази, што јој је син рекао, па не да ни чути. Али је почела снаша љубити и миловати говорећи: „Трипут ћу лепша бити кад се обучем, а кошуљу ћу ти опет дати, кад заиштеш.“ А ко ће одбити толику молбу! Свекрва узме кључ од каселице и даде снаши кошуљу. Она је само метне на се и већ је нестане. На каселици остави написане ове ријечи: „До стакленога бријега“. Кад је то мати видела, поче плакати што је сад учинила, зашто није сина послушала. „Шта ће ми“, вели, „тек он рећи, кад дође кући?! Та он ће умријети од жалости, јер јако љуби своју жену!“ У том ето ти сина ће долази кући. Одмах опази матер жалосну, и већ се досјети шта се догодило, па рече: „Ала, мајко, Бог ти гријехе опростио, што си из мене учинила? Јесам ли ти рекао, да јој кошуље не даш, и да речеш, да сам ја собом однио кључ!“ Сад отиде каселици и опази ријечи: „До стакленога бријега“. Он је то већ разумио, па се спреми на пут да тражи стаклени бријег. Иде, иде, и опет забаше у планину и намјери се на исту кућу, на коју се био намјерио и први пут. Уђе унутра и нађе старца, али мртва, а покрај њега једно писмо, да ко га год закопа, тај може ићи по свем свијету и нико му не смије учинити зла. Тада он узме старца и лијепо га закопа покрај куће његове, справи оно писмо, па отиде даље.

*) Каселица је жељезна скриница, гдје се држе само скупоцене ствари.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЊИ

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Село у Перлезу.) Дружина нашег народног позоришта приредила је у корист српском народном позоришту у промли Понедељак 7. о. м. у Перлезу сѐло с играчком. На сѐлу је том певао глумац Марковић ове песме: 1) „О погледај“ из Змајевих „Булића“, од А. Милчиноског; 2) „Ожиданије“, од Донаурова; 3) „Растанак“, од Маринковића и 4) ирску народну песму „Саморану ружу“ у преводу Благоја Бранчића. Певао је осим тога Марковић још са Милком Максимовиће-

вом у двоје Јенково „Струнам“. Даље су свирале у гласовир на четир руке увертуру у Сулеову оперу „Песник и сељак“ Зорка Илићева и Милка Максимовићева, „израђивао је на чисто“ глумац Миљковић „нешто из хумористичног албума“ С. Јефтића а мушки лик је певао песму „За дом мили“.

(Аделина Патијева и Кристина Нилсонова). Две „нове младе“ певачице те саопштавају планове својих путева, после којих су раде да опет за навек заврше своје уметничковање. Аделина Патијева за који ће дан први пут као гђа

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Пати-Николишијевица у Лондону певати на концерту, који се приређује у корист њеном импресарију Менлесу. Октобра ће заћи по свету те последњи пут проћи и Америку. Најпре ће тамо певати у Њујорку и то 15. октобра. — Кристина Нилсонова почеће свој последњи пут кроз Европу 16. новембра у Штокхолму; водиће је импресарију Стракош. Нилсонова ће певати по свим земљама Европе, само не у Немачкој, где је прошле зиме нису баш особито дочекали. Кад сврше своја гостовања, веле, да ће се две нове младе сасвим „умировити“.

С М Е С И Ц Е.

(Срби позоришни дилетанти пре тридесет и шест година). Господар Мита Зозук, трговац у Мохолу, нашао је међу хартијама свог посача, покојног пароха тамошњег, Уроша Нинића, српску позоришну објаву од године 1850. те нам је уступио да је у „Стражилову“ саопштите. Ми је овде од слова до слова испишумамо а упозоравамо читаоце наше нарочито на апел тих родољубивих дилетаната, — цео, којој је била намењена корист, види се да је била хумана — којима су на челу, као што се из апела види, стојале одушевљене ђакеле. Ево те објаве:

У Субботици дана 30. Априла (12. Маја 1850. одг Србског дилетантг друштва представљаће се у дворани црног орла

Ц А Р Л А З А Р

Жалостна игра у 5 дјевствја од Исидора Николића.

Лица:

Лазаръ Царъ Србскій	— — — —	С. Зарићъ
Милица његова Супруга	— — — —	Госп. А. Арадски
Степанъ	} Синови	К. Поповићъ
Волкъ		В. Стоиковићъ
Мара	} Кћери	Госп. М. З.***
Вукосава		Госп. М. А.***
Милева		Госп. Е. П.
Босилъка Милевина другарица	— — — —	Госп. Е. Т.***
Вукъ Бранковићъ	} Зетови	С. Стоиковићъ
Милошъ Обилићъ		Н. Благовићъ
Милан Топличанинъ	} Војводе	Т. Дуићъ
Иван Косанчићъ		К. Бодерлица
Добриславъ	} Јунаци	Н. Арадски
Любомиръ		Ј. Арадски
Евдимиръ Царскій старый слуга	— — — —	С. Вуйићъ
Воинићъ	— — — —	Н. Арадски
Амуратъ Турскій Царъ	— — — —	К. Бодерлица
Баязитъ његовъ сынъ	— — — —	С. Стоиковићъ
Евреносбегъ вождъ турскій	— — — —	Т. Петровићъ

Више, Србскій, и турскій Воиника.

Почитаемо Обшество! У пуној смо надежди, да предузету намеру нашу, којомъ Србска Представленја у неколико команди дати желимо, нитко на зло толковати неће; ер' колико желимо у благородијемъ занимању млада срца, чиста чувства, и развијојић се умъ изображавати, толико трудитемо се и почитаеомомъ Публикуму веселе, и занимиве вечери прибавити — а тимъ и Свету показати: да колико су Србљий

САДРЖАЈ: Пастир Иле. Песма Мите Поповића. — Народно славље. Бачки спомен из Фрушке Горе. [Наставак.] — Побратим невера. Новела В. М. Милковића. [Свршетак.] — Успомене с пута. III. Од Мите Нешковића. — Книжевност. Оцене и прикази. Die serbischen Dynasten Ornojević II. Приказ Александра Сандића. — Наше книжевне прилике и неприлике. Од Милана Савића. [Наставак.] — Листак. До стакленог бријега, или вила и царев син. Срп. нар. приповјетка из Горње Крајине. Из збирке Владимира Красића. — Листићи: Позориште и уметност. — Смесице. — Афорисми.

вредни у време нужде јоначимъ мачемъ у руци храбростъ своју посведочити, толико у време мира ставомъ Просвете сплшити великомъ храму обите Цивилизације. Ова се свѣтъ у младимъ грудима нашим пробудила; ова насъ принуђава празне дане до недалеко одстојећег школскогъ времена неполовно непродушати; но у упражнењу морални Представленја, као у великомъ Училишту човеческогъ живота, предуготовити се за овај пространъ Светъ, у кои данасъ — сутра као одрастли люди ступити хоћемо, и тада даљий векъ нашъ на то обратити, да Србскомъ Роду као верни Синови његови на ползу и радостъ служити можемо. Ово намъ е светий задатакъ, когъ испунити мужественна отважностъ младе силе наше укрепити хоће. Како дакле за подпомаганъ предузећа овог, тако и подпомаганъ пострадавши Браћа наши — на кое чисти добатакъ обратити намеравамо — родољубиво саучастје; за непредвидиме недостатке пакъ при представленју данашњемъ великомъ Трагедије дичномъ Србљиномъ, отмићимъ Списатељмъ нашимъ Нѣг: Высокородиетъ ц. кр. Наджупаномъ г. Исидоромъ Николићемъ састављене — благонаклонно устерићимъ, позивно молимо. Субботичко Србско Дилетантг друштво. — Цена улазка: Нумерисана места 30 кр. Прво место 20 кр. у сребру. — Нумерисана места могу се напредъ одг 10 сати у јутру, до вечера код касе прибавити. — Почетакъ у 8 сати.

(Како се у Португалској у позоришту повлађује и замера). У Португалској се на три различна начина изражава допадање у позоришту. Тапшање је први, клицање је други степен, а највеће одушевљење исказује онде публика тиме, што устане и стане махати марамима. Звиждања или пискања као израза замерке нема у Португалској. Тај свет тамо ногама копка или палицом луна, и то како му се кад што не свиђа, или тихо или јаво или чак и бесно. Кад се у португалском којем позоришту дигне „патеада“ — тако се зове тај жагор, којим глумци или глумицу осуђују — настане таква хука-бука, да човек не може чути своје рођене речи, а затим се дигне прашина да се угушиш.

А Ф О Р И С М И.

(Римски.)

Опрангати стару неправду, значи давати повода новој. Публиције Сир.

Прва сметња, на коју наилази лењивац, он је сам. Сенека.

Колика неправда! увек сиромаш даје богатоме! Теренције.

Добро каже наш пријан Антилије: „Боље је не чинити ништа, него чинити ништа.“ Млађи Плиније.

Од свију злочата сиромаштва најтежа је за страдалника изгледати смешан. Јувенал.

Ко се ретко одаје уживањима, тај им дигне цену. Јувенал.

Мудрост учи нас радити, а не говорити; она иште, да сваки живи по законима, да се влада по својим начелима и да је кроз цео живот једнак. Сенека.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

ПРЕДСТАВНИЦИ ЗА СРЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.